

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף מ

משנה: היו בודקין אותן: את העדים לאחר שאיימו עליהם.

באיזו שבוע: באיזה מחזור של שבע שנים של 'שמיטה', מתוך שבע השמיטות שביובל (בכל מחזור של שבע שנים, כפול שבע, מגיע היובל בשנת החמישים).

הסיבה שחקרו אותם לפרטי פרטים, שמא יש עדים שיכולים להזים אותם אבל הם לא מעלים על דעתם שהם היו איתם באותו הזמן במקום אחר, וכאשר חוקרים אותם לפרטי פרטים העדים יווכחו שהם יכולים להזים אותם.

ר' יוסי אומר באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום: לדעת רבי יוסי עשו להם רק שלוש חקירות.

מכירין אתם אותו: לאחר מכן היו שואלים אותם שאלות נוספות הנקראות 'בדיקות'. שאלות אלו אינן כדי לחקור את עצם העדות, אלא כדי לבדוק שהעדות של שני העדים שווה, ואם אינה שווה פוסלים אותה. כגון, האם אתם מכירים את האיש שהוא יהודי ולא גוי? האם התרתם בו?

ואם הם מעידים עליו שהוא עבד עבודה זרה, שואלים אותם את מי הוא עבד, האם את הע"ז מרקוליס או את הע"ז פעור? ובמה הוא עבד אותה, האם שחט לפניה קרבן או השתחוה לה?

מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים: העדים העידו שאיש רצח את חברו תחת עץ תאנה. שאל אותם בן זכאי האם עוקצי התאנים היו עבים או דקים?

מה בין חקירות לבדיקות? חקירות אחד אומר 'איני יודע' עדותן בטילה: את שבע החקירות לומדים מפסוקים. וזאת כי צריך שהעדות תהיה כזו שתוכל להזימה (-) שיוכלו לבוא עדים ולהעיד על העדים הללו שהם עדים זוממים ושקרנים, בגלל שהם היו איתם באותו הזמן במקום אחר). ואם העד לא יודע תשובה לאחת מהחקירות הללו, כבר אי אפשר להזים אותו על כל שבע החקירות הללו. (דהיינו, כגון אם יודע את היום אבל לא יודע את השעה או את המקום, לא יוכלו להזים

אותו על השעה או המקום. אך כאמור התורה מחייבת שיוכלו להזימו על שבעת השאלות של החקירות). ומכיון שאי אפשר להזים עד אחד, ממילא כבר כל העדות בטלה אפילו אם יש שם מאה עדים.

אבל לגבי הבדיקות, אפילו אם כל העדים לא יודעים תשובה עליהם, ניתן להזים אותם. (כי ההזמה נעשית בשבע השאלות של החקירות ולא של הבדיקות).

ובכל מקרה בין בחקירות ובין בבדיקות, בזמן שהעדים מכחישים זה את זה עדותן בטילה.

אחד אומר בשנים כחדש ואחד אומר בשלשה כחדש: עדותן קיימת. כי אחד יודע שעיברו את החודש הקודם (ועשו אותו ל' יום) ואם כן החודש הנוכחי התאחר ביום אחד והדבר קרה ב-ב' לחודש. ואילו השני לא יודע, ולכן הוא חושב שזה היה ב-ג' לחודש. אבל אחד אומר ב-ג' לחודש ואחד אומר ב-ה' עדותן בטילה.

אחד אומר בשתי שעות ואחד אומר בשלש שעות עדותן קיימת: אחד אומר שהדבר קרה בשעה שניה והשני אומר בשעה שלישית, עדותם קיימת, כי אדם יכול לטעות בשעה אחת. אבל אם אחד אומר בשלש ואחד אומר בחמש עדותן בטילה. רבי יהודה חולק ואומר שגם בשעתיים אדם עלול לטעות.

אבל אם אחד אומר בשעה חמש ואחד אומר בשעה שבע עדותן בטילה, בגלל שבשעה חמש השמש זורחת ואילו בשעה שבע היא כבר שוקעת, והוא לא היה מתבלבל בין השעות הללו.

אם נמצאו זכריהם מכוונים, פותחין בזכות: אומרים לנאשם אם לא חטאת אל תפחד כי אתה תצא זכאי בדין.

אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות: העד לא יכול ללמד על הנאשם אפילו זכות. (וכפי שלמדנו לעיל דף לג'). חובה הוא לא יכול ללמד בגלל שנאמר "עד אחד לא יענה בנפש למות". וגם זכות הוא לא יכול ללמד כי הוא נוגע בעדותו. (משום שהוא מפחד שמא יפסק הדין לחובה כפי עדותו, ואז יביא הנאשם עדים שהוא היה עד זומם ויהרגו אותו. אלא שעכשיו הוא בבעיה כי הוא כבר לא יכול לחזור בו מעדותו, ולכן הוא מחפש ללמד עליו זכות כדי שיצא זכאי בדין ולא יקבלו את העדות שלו שהוא חייב).

ואחד מהתלמידים היושבים בשורות לפני הדיינים, יכול ללמד רק זכות ולא לחובה. כפי שלומדים מהפסוק הנ"ל "עד אחד לא יענה בנפש למות" דוקא למות לא, אבל לזכות כן.

ואפילו הוא אומר יש לי ללמד על עצמי זכות: כלומר הנאשם בעצמו.

ואם לאו מעבירין אותו למחר: אם ב"ד הכריעו שהנאשם חייב מיתה, עדיין לא פוסקים את הדין אלא עושים 'הלנת דין' ומעבירים את הפסק דין למחר, שמא ימצאו לו זכות עד מחר.

ומזדווגין זוגות זוגות: הדיינים היו מתחברים זוגות זוגות בכתיבה או בשוק, ודנים ביניהם שוב בדבר.

ולמחרת משכימין וכו': ולמחרת באים שוב לב"ד. הדיין המזכה אומר שהוא נשאר בדעתו, והדיין המחייב אומר שהוא נשאר בדעתו. ואז אם הדיין שלימד חובה רואה זכות הוא יכול לחזור בו וללמד זכות, אבל הדיין שלימד זכות לא יכול לחזור בו וללמד חובה.

טעו בדבר: אם שכחו הדיינים דבר, שני סופרי הדיינים שכתבו את כל הפרוטוקול מזכירים להם.

ואם לאו, עומדים למנין. שנים עשר מזכין ואחד מחייבין זכאי: אם 12 מהדיינים זיכו אותו ו-11 חייבו אותו, הוא זכאי. כי לגבי זכות מטים אפילו על ידי דעה אחת מרובה במזכים על המחייבים.

אבל להיפך אם 12 מחייבין ו-11 מזכין, אי אפשר לפסוק את הדין לרעה על פי דעה אחת מרובה, כי מטים לרעה כדיני נפשות רק על פי שתי דעות מרובות במחייבים על המזכים. ולכן צריך להוסיף עוד שני דיינים. ואם שני הדיינים הללו שוב מתחלקים בדעותיהם אחד מזכה ואחד מחייב, מוסיפים עליהם עוד שניים, וכן הלאה עד שיהיו בסך הכל שבעים ואחד דיינים.

שלשים וששה מזכין ושלשים וחמשה מחייבין זכאי וכו': ועכשיו אם 36 מהדיינים זיכו אותו ו-35 חייבו אותו הוא זכאי, כי כאמור לגבי זכות מטים אפילו על ידי דעה אחת מרובה.

אבל אם 35 מהדיינים זיכו אותו ו-36 חייבו אותו, לא פוסקים את דינו לחובה. כי מטים את הדין לחובה רק על ידי שתי דעות וכו"ל. ולכן הדיינים דנים בדבר, עד שאחד מן המחייבים חוזר בו ומזכה את הנאשם, ואז יש לנו דעה אחת מרובה במזכים על המחייבים, ופוסקים את דינו לזכות.

(או שאחד מהמזכים חוזר בו ומחייב את הנאשם שאז יש כאן 37 מחייבים מול 35 מזכים, ומטים את דינו לחובה על פי שניים).

גמרא: מנא הני מילי: מהיכן לומדים שצריך לחקור את העדים בשבע חקירות.

אמר רב יהודה: שנאמר לגבי עיר הנידחת "וְדַרְשֶׁתָּ, וְחִקְרֶתָּ, וְשָׁאלֶתָ הֵיטֵב", הרי שלוש חקירות. ונאמר לגבי יחיד העובד ע"ז "וְהִגַּד לָךְ וְשָׁמַעְתָּ וְדַרְשֶׁתָּ הֵיטֵב", הרי עוד שתי חקירות. ונאמר לגבי עדים זוממים "וְדַרְשׁוּ הַשְּׁפָטִים הֵיטֵב", הרי עוד שתי חקירות, ס"ה שבע חקירות.

קושיא: ואימא חדא חדא כדכתיבא: אולי אין כוונת התורה שצריך שבע חקירות בדין אחד, אלא שצריך מס' חקירות כפי הכתוב בכל עניין, דהיינו שבעיר הנידחת צריך שלוש חקירות, וביחיד העובד ע"ז צריך שתי חקירות, ובעדים זוממים שתי חקירות.

דא"כ ליכתבינהו רחמנא בחדא: משום שאם צריך שבע חקירות בדין אחד, היתה התורה כותבת את כל החקירות במקום אחד ונלמד משם לכל דיני נפשות, ומכך שהתורה כתבה 'חקירות' בכל עניין בנפרד, משמע שצריך מס' חקירות כפי הכתוב בכל עניין.

תירוץ: כיון דכולהו בהדי הדדי כתיבא, מהדדי ילפי, וכיון דילפי מהדדי כמאן דכתיב בחדא דמי: כיון שבשלושת המקומות הנ"ל כתוב שצריך לדרוש ולחקור את העדים, לכן הם לומדים זה מזה, והרי זה כאילו שכל החקירות כתובות יחד, ולכן צריך תמיד שבע חקירות.

קושיא: והא לא דמיא להדדי: והרי שלושת הפסוקים הנ"ל אינם דומים זה לזה, וא"כ איך הם לומדים זה מזה?

הגמ' מבארת מדוע הם לא דומים זה לזה:

עיר הנדחת להנך תרתי לא דמיא, שכן ממונן פלט: עיר הנידחת לא דומה לע"ז ועדים זוממים, לפי שער הנידחת חמורה בכך שמאבדים את כל הממונ שבתוכה, ואילו בעובד ע"ז ובעדים זוממים לא מאבדים את ממונם, וא"כ מסתבר שבעובד ע"ז ובעדים זוממים שהם קלים אנו דורשים וחוקרים את העדים בחקירות נוספות כדי להקל על הנידון (= על העובד ע"ז והעדים זוממים), אבל בעיר הנידחת החמורה אנו לא חוקרים ודורשים את העדים בחקירות נוספות אלא רק במה שאמור בהם, כדי לא להקל על הנידונים (= אנשי עיר הנידחת).

ע"ז להנך תרתי לא דמיא, שכן בסייף: יחיד העובד ע"ז לא דומה לעיר הנידחת ולעדים זוממים, לפי שעונשים של אנשי עיר הנידחת ועדים זוממים הוא במיתת

סייף, ואילו עובד ע"ז חמור מהם שמייתתו בסקילה, ומסתבר שבעובד ע"ז אנו לא חוקרים ודורשים את העדים בחקירות נוספות אלא רק במה שאמור בהם, כדי לא להקל על הנידון (= עובד ע"ז). [הגמ' אמרה שעדים זוממים מיתתם בסייף, אף שעדים זוממים מיתתם במה שרצו להרוג את הנידון וא"כ לא תמיד מיתתם בסייף, אלא כוונת הגמ' שלפעמים מיתתם בסייף, כגון שהעידו עליו שהוא רצח ומיתתו בסייף].

עדים זוממין להנך תרתי לא דמא, שכן צריכים התראה: עדים זוממים לא דומים לעובד ע"ז ולעיר הנידחת, כיון שעובד ע"ז נהרגים רק אם התרו בהם קודם, אבל עדים זוממים חמורים מהם שהם נהרגים ללא התראה, ומסתבר שלגבי עדים זוממים אנו לא חוקרים ודורשים את העדים בחקירות נוספות אלא רק במה שאמור בהם, כדי לא להקל על העדים זוממים.

תירוץ: בהיטב היטב ילפינן מהדדי: בשלושת הפסוקים הנ"ל נאמר **"היטב"**, ואנו דורשים ב'גזירה שווה' שהדינים הכתובים בכל אחד מהם לומדים זה מזה, ולכן תמיד צריך שבע חקירות. **וגזירה שוה מופנה:** כלומר המילים שמהן נלמדת הגזירה שווה (= "היטב") נכתבו במיוחד לצורך זה (= ולכן המילה 'מופנה' דהיינו 'פנויה' לדרוש ממנה בגזירה שווה), ולכן אין להקשות ולבטל גזירה שווה זו.

דאי לא מופנה איכא למיפרך: משום שאם היא לא היתה 'מופנה' היה אפשר להקשות עליה את מה הקשינו מקודם (= שכל אחד מהפסוקים אינו דומה לשני, שבכל אחד יש חומרא שאין בשני), ולבטל את הגזירה שווה.

לאיי, אפנויי מופני: אכן, באמת המילה "היטב" מופנה. **מדהוה ליה למיכתב "וודרשו וחקרו", ושני קרא בדיבוריה ב"היטב", שמע מינה לאפנויי:** מכך שהתורה היתה צריכה לכתוב לגבי עדים זוממים "וודרשו וחקרו" והיא שינתה וכתבה "היטב", משמע שהמילה "היטב" מופנית כדי לדרוש ממנה את הגזירה שווה. [ולמרות שלומדים מ"היטב" חקירה אחת כפי שהתבאר למעלה, בכל זאת משינוי הלשון לומדים שהיא מופנית לגזירה שווה].

קושיא: ואכתי מופנה מצד אחד הוא! בשלמא הנך תרתי מופנה הוא משום דהוה ליה למכתב, אלא עיר הנדחת מאי הוה ליה למכתב, הא כתיבא כולה: כלומר אם הגזירה שווה מופנית רק מצד אחד הרי שאפשר להקשות עליה ולבטל אותה, וכאן היא מופנית רק מצד אחד, משום שלא בכל שלושת הפסוקים הנ"ל יש במילת "היטב" שינוי לשון, שאמנם בפסוקים של עדים זוממים וע"ז המילה "היטב" מופנית כיון שהיה אפשר לכתוב "וודרשו וחקרו", אבל בפסוק של עיר הנידחת התורה היתה

מוכרחת לכותב "היטב", שהרי היא כבר כתבה 'דרישה' בשני הפסקים של עדים זוממים וע"ז, וכשהיא רצתה להוסיף עוד חקירה היא כתבה "היטב" כדי ללמדנו זאת, שאם לא את מילת "היטב" מה היא היתה יכולה לכתוב?! נמצא שמילת "היטב" מופנית רק בעדים זוממים וע"ז ולא בעיר הנידחת, וזה נקרא 'מופנה מצד אחד', וא"כ אפשר להקשות ולבטל את הגזירה שווה!

התם נמי אפנויי מופנה! מדהוה ליה למכתב "דרוש תדרוש" או "חקור תחקור" ושני קרא בדיבוריה ב"היטב", שמע מינה לאפנויי: גם בעיר הנידחת מילת "היטב" מופנית! לפי שהתורה יכלה לכתוב "דרוש תדרוש" או "חקור תחקור" ובכך לרבות חקירה נוספת, ומכך שהיא שינתה את הלשון וכתבה "היטב" משמע שהמילה מופנית.

עד כאן למדנו שבעיר הנידחת שמיתתם בסייף, וכיחיד העובד ע"ז שמיתתו בסקילה, ובעדים זוממים שמיתתם בסייף, חוקרים את העדים בשבע חקירות, כעת הגמ' מבארת מנין שגם בשאר מיתות חוקרים את העדים בשבע חקירות:

ואתו נחנקין בק"ו מנסקלין ומנהרגין: ולומדים שצריך לדרוש ולחקור (בשבע חקירות) את העדים המחייבים את הנידון מיתת חנק, בקל וחומר מעובד ע"ז שמיתתו בסקילה ומעדים זוממים שמיתתם בסייף, שאם בע"ז ובעדים זוממים שמיתתם חמורה צריך דרישה וחקירה, קל וחומר בחנק שהיא מיתה יותר קלה מהם שצריך דרישה וחקירה.

ואתו נשרפין בקל וחומר מנסקלים: ולומדים שצריך לדרוש ולחקור (בשבע חקירות) את העדים המחייבים את הנידון מיתת שריפה, בקל וחומר מסקילה, שאם במיתת סקילה שהיא חמורה משריפה צריך דרישה וחקירה, קל וחומר בשריפה שהיא מיתה יותר קלה מסקילה שצריך דרישה וחקירה.

קושיא: הניחא לרבנן דאמרי סקילה חמורה משריפה, אלא לרבי שמעון דאמר שריפה חמורה מסקילה, מאי איכא למימר? כיצד ניתן ללמוד שבשריפה החמורה צריך דרישה וחקירה מסקילה הקלה? (שהרי אין קל וחומר).

תירוץ: אלא אמר רב יהודה: נאמר גם לגבי ע"ז וגם לגבי עיר הנידחת **וְהָיָה אָמֵת**, וְכֹהן הַדָּבָר, "אמת" ו"נכון" משמע דרישה וחקירה, נמצא שיש 11 דרישות וחקירות, 7 שאמרנו לעיל ועוד 4 כאן (= "אמת ונכון" הם שתי חקירות והם נאמרו פעמיים, בע"ז ועיר הנידחת), שבע מהם נצרכים ללמדנו שצריך לחקור את העדים בשבע

חקירות, עוד שלוש נצרכות לגזירה שווה שצריך חקירות בכל סוגי המיתות, נשארה חקירה אחת מיותרת שממנה לומד רבי שמעון שגם בשריפה צריך חקירה.

לרבנן: כלומר נמצא שלכאורה חקירה אחת מיותרת לרבנן החולקים על רבי שמעון, אבל אין זו קושיא, כיון שלמרות שאפשר ללמוד שריפה בקל וחומר מסקילה (כנ"ל) בכל זאת התורה כתבה זאת, כי דרך התורה 'לטרוח' ולכתוב גם דבר שאפשר ללמוד אותו בקל וחומר.

מגדף בה רבי אבהו: הקשה על כך רבי אבהו. אימא לאתויי שמנה חקירות: אולי החקירה הנוספת באה ללמדנו שצריך שמונה חקירות.

קושיא על רבי אבהו: **ושמנה חקירות מי איכא?** וכי יש לנו שמונה חקירות לחקור את העדים? והרי המשנה כבר הביאה את כל מה שאפשר לחקור אותם (והמשנה הביאה שבע חקירות).

הגמ' לא מבינה מה הקושיא על רבי אבהו:

אלמה לא? והאיכא לאתויי בכמה בשעה: אפשר למצוא חקירה שמינית, שחוקרים אותם באיזה חלק מהשעה היה המעשה, וכן למדנו בכרייתא - היו בודקים את העד בשמנה חקירות. וא"כ חזרה קושיית רבי אבהו שאולי החקירה הנוספת באה ללמדנו שצריך שמונה חקירות.

הגמ' שוב שואלת על הקושיא של רבי אבהו:

הניחא לאביי אליבא דר"מ דאמר אין אדם טועה ולא כלום: כלומר אמנם לסוברים שאדם שאומר על משהו שקרה בשעה פלונית הוא לא טועה כלום, מובן שאנו חוקרים את העדים באיזה חלק מהשעה היה המעשה, שאם הם יאמרו שהמעשה קרה בחצייה של השעה ויבואו עדים אחרים ויאמרו שבאותו חלק של השעה עימנו הייתם, הרי הם נעשים עדים זוממים.

ולהך לישנא נמי דאמר אדם טועה משהו שפיר: וכן לסובר שאדם טועה בקצת, גם מובן שאנו חוקרים את העדים באיזה חלק מהשעה היה המעשה, וכנ"ל.

אלא לאביי אליבא דר' יהודה דאמר אדם טועה חצי שעה, ולרבא דאמר טעו אינשי טובא מאי איכא למימר? אבל לסובר שאדם יכול לטעות בחצי שעה, וכן לסובר שאנשים טועים בהרבה יותר מכך, קשה שהרי אין מה לחקור אותם באיזה חלק מהשעה היה המעשה, משום שאם הם יאמרו שזה קרה בחצי הראשון של

השעה ויבואו עדים אחרים ויאמרו עימנו הייתם באותו הזמן, אין זו הזמה, לפי שהם יכולים לטעון שהם טעו.

נמצא שלא מובן מה הקשה רבי אבהו, שהרי לסוברים שאדם יכול לטעות, אין לנו חקירה שמינית שאפשר לחקור אותם.

תירוץ: אלא לאתויי בכמה יובל: החקירה השמינית היא ששואלים אותם באיזה שמיטה של היובל היה המעשה. וזוהי קושיית רבי אבהו.

קושיא: היינו באיזה שבוע? זוהי החקירה המופיעה כבר במשנה - 'באיזה שבוע'.

תירוץ: אלא לאתויי באיזה יובל: החקירה השמינית היא באיזה יובל היה המעשה. וזוהי קושיית רבי אבהו.

ואידך כיון דאמר באיזה שבוע לא בעי באיזה יובל: ורבי יהודה (שאינו דורש את החקירה המיותרת ללמוד ממנה חקירה שמינית) סובר שלא צריך לחקור אותם באיזה יובל, כיון שהעדים לא ממתנים עם עדותם מהיובל הקודם ליובל הזה. (יובל הוא חמישים שנה!).

*

למדנו במשנה - רבי יוסי אומר באיזה יום באיזו שעה באיזה מקום:

תניא, אמר להם רבי יוסי לחכמים - לשיטתכם שתמיד צריך שבע חקירות, מי שבא והעיד שפלוגי הרג את חבירו אתמול, וכי צריך לחקור אותו באיזו שבוע באיזו שנה באיזו חדש בכמה בחדש? אלא די שיחקרו את העדים לגבי היום, השעה, והמקום.

אמרו לו חכמים - וגם לדברך קשה, מי שבא והעיד שפלוגי הרג את חבירו עכשיו, וכי צריך לחקור אותו באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום? אלא מה תתריך? שחוקרים אותו אפילו שלא צריך! וכפי שאמר רבי שמעון בן אלעזר (לעיל לב): שצריך להטריח את העדים ולהעבירם ממקום למקום כדי שתיטרף דעתם ויחזרו בהם, וכמו כן לשיטתנו חוקרים אותם למרות שלא צריך מהטעם הזה.

ור' יוסי, אמר הרגו שכיח ברוב עדיות, עכשיו הרגו לא שכיח ברוב עדיות: ורבי יוסי החולק על חכמים סובר שדבר מצוי הוא ברוב העדויות שיבואו עדים ויעידו שהוא הרג אותו אתמול, אבל אין זה מצוי שיעידו שהוא הרג אותו עכשיו, ולכן צריך לחקור אותם לגבי היום השעה והמקום, אבל לגבי שבוע שנה וחודש לא צריך לחקור אותם.